

Groen Onderwijs in

*Roemenië
Bulgarije
Hongarije
Polen*

*“Onderwijs is het machtigste wapen dat je
kan gebruiken om de wereld te
veranderen”*

- Nelson Mandela

Wim Zaalmink ¹⁾ & Michelle de Groot²⁾

¹⁾ Wim Zaalmink Agro & Fish Consultancy

²⁾ Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit – LAN post Warschau

Met medewerking van de landbouwraden Warschau, Boedapest en Boekarest

Inhoud

- ▶ Aanleiding en doel
- ▶ Per land inzicht in:
  - ▶ Landbouw en opleiding
  - ▶ Inhoudelijke uitdagingen
  - ▶ ‘Groene’ arbeid
  - ▶ AKIS
  - ▶ Onderwijs
  - ▶ Internationale uitwisseling
  - ▶ Behoefte
- ▶ Conclusies en aanbevelingen

Aanleiding en doel

Aanleiding

Veel potentieel, ook 'groen'

Green deal: omslag naar circulariteit

Onderwijs en kennis is belangrijk

Doel

Inzicht krijgen in de rol van groen onderwijs mede in relatie tot AKIS

Gewenst effect

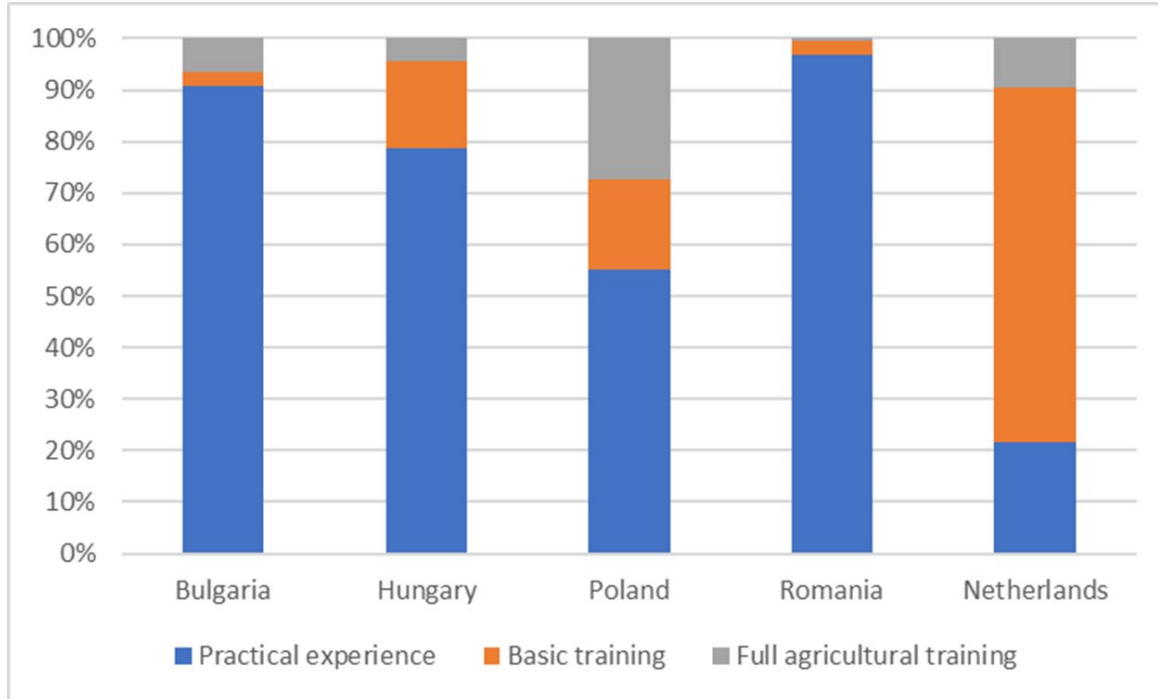
Kansen voor NL onderwijs en bedrijfsleven benutten.

ENKELE KENMERKEN

	Bulgarije	Hongarije	Polen	Roemenie	Nederland
Inwoners (mln)	7,0	9,8	38,0	19,4	17,3
Landbouwgrond (1000 km ²)	45	47	144	125	18
Agrarische bedrijven (x1000)	203	430	1411	3422	56
Zeer kleine bedrijven (%)	81	83	65	95	4
Jonge boeren (%)	14	13	20	7	9
Meest belangrijke sector	graan	graan	varkens en pluimvee	graan	melk

ONDERNEMERS MET AGRARISCHE OPLEIDING (%)

De casus Roemenië

- ▶ Sterke persoonlijke belangstelling vanuit een lectoraat plattelandontwikkeling (Nellie)
- ▶ PiB's, PPS, beurzen, ERASMUS, SNN
- ▶ Oprichting landentafel met onderwijs, landbouwraad en andere partijen
- ▶ Veel persoonlijke energie en drive
- ▶ Taskforce voor bijeenbrengen behoefte RO en aanbod NL
- ▶ Centre of Excellence in oprichting (o.a. website Agri Edu)
- ▶ Zaadje is gelegd, nu kiemen en daarna oogsten

Education

The Agricultural Education Portal is a platform dedicated to the education sector in the agri-food field, which aims to support collaboration at European level and stimulate partnerships for knowledge transfer and facilitate the access to educational resources and tools for teachers and students of agricultural schools.

Cooperation

The platform is initiated on the basis of Romanian-Dutch bilateral cooperation aiming to promote partnerships between the agricultural education system and local and governmental authorities, the research and development sector, professional organizations and the business environment in agriculture and food industry.

Access

Through members of the AgriEdu community and its partners, the portal supports the access of teachers and pupils, students and entrepreneurs in agriculture to up-to-date educational content and theoretical and practical training programs, in line with the objectives of the European Union's common agricultural policy.

KENSCHETS PER LAND

Bulgarije

Hongarije

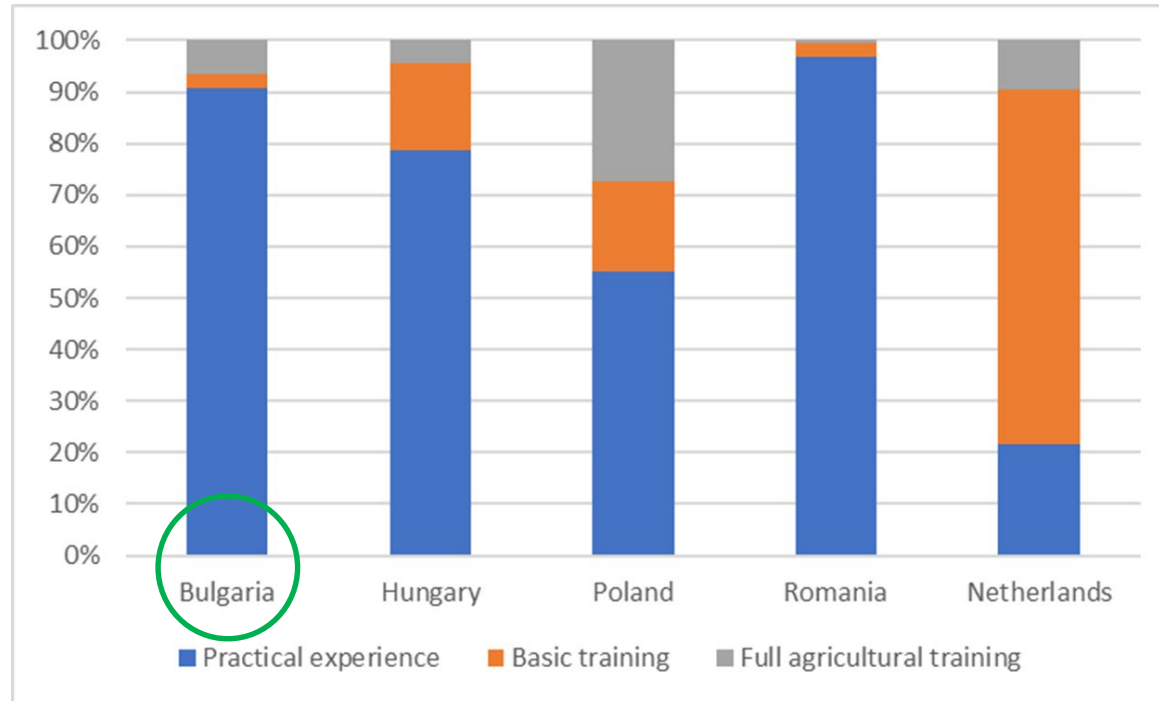
Polen

ENKELE KENMERKEN

	Bulgarije	Hongarije	Polen	Roemenie	Nederland
Inwoners (mln)	7,0	9,8	38,0	19,4	17,3
Landbouwgrond (1000 km ²)	45	47	144	125	18
Agrarische bedrijven (x1000)	203	430	1411	3422	56
Zeer kleine bedrijven (%)	81	83	65	95	4
Jonge boeren (%)	14	13	20	7	9
Meest belangrijke sector	graan	graan	varkens en pluimvee	graan	melk

ONDERNEMERS MET AGRARISCHE OPLEIDING (%)

Bulgarije

Inhoudelijke uitdagingen:

Klimaatverandering

Bodemkwaliteit

Watervoorziening

Gewasbescherming en nutriënten

Potentie voor varkens, pluimvee, etherische oliën, honing, b.l.

Arbeid:

Veel leegloop

Laag opgeleid

Lage productiviteit

Weinig ondernemerschap

Geringe leencapaciteit

Internationale uitwisseling:

ERASMUS wordt weinig gebruik van gemaakt

AKIS:

Voorlichting: NAAS (niet effectief)

Weinig VET

Veel versnippering, weinig coördinatie

Versterking is noodzakelijk

Onderwijs:

Er is een overkoepelende organisatie van scholen in oprichting

Samenwerking tussen high schools, PO's, universiteiten over curricula

30 high schools en 3 universiteiten

Behoefte aan:

Uitwisseling van good practices met name over biologische landbouw

Stageplekken

Docenten en studententraining met name op gebied van digitalisering

KENSCHETS PER LAND

Bulgarije

Hongarije

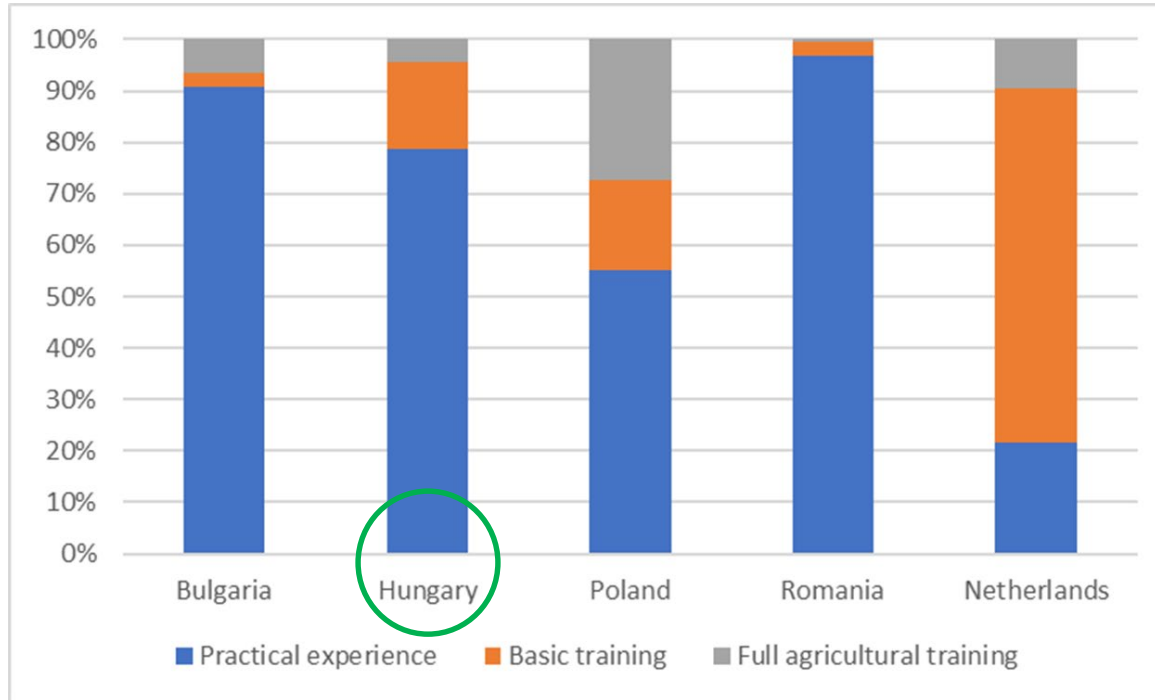
Polen

ENKELE KENMERKEN

	Bulgarije	Hongarije	Polen	Roemenie	Nederland
Inwoners (mln)	7,0	9,8	38,0	19,4	17,3
Landbouwgrond (mln ha)	45	47	144	125	18
Agrarische bedrijven (x1000)	203	430	1411	3422	56
Zeer kleine bedrijven (%)	81	83	65	95	4
Jonge boeren (%)	14	13	20	7	9
Meest belangrijke sector	graan	graan	varkens en pluimvee	graan	melk

ONDERNEMERS MET AGRARISCHE OPLEIDING (%)

Hongarije

Inhoudelijke uitdagingen:

Klimaatverandering

Goed watermanagement noodzakelijk voor
klimaatverandering en circulaire landbouw

Toepassing van innovatieve en smart technieken

Gewasbescherming, nutriënten, dierenwelzijn

Internettoegang moet verbeterd worden

Arbeid:

Veelal laag opgeleid

Armoede op platteland

Geringe leencapaciteit

Landbouw is belangrijk voor platteland

Internationale uitwisseling:

ERASMUS wordt veel gebruik van gemaakt

Horizon2020 projecten

EC: internationale samenwerking gewenst

AKIS:

CoA (kamer van landbouw) heeft een centrale rol.
National Advisory Centre vervult belangrijke rol bij
kennisoverdracht en innovatie. Kwaliteit van
kennisoverdracht neemt toe.

Onderwijs:

6 agrarische universiteiten in 2020 samengevoegd
tot the Hungarian University of Agriculture and Life
Sciences, 60 praktijkgerichte scholen
samengevoegd tot 5 praktijkscholen. Andere
universiteiten hebben agrarische faculteiten.
Ministerie van Landbouw is verantwoordelijk voor
primaire landbouw
Aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt?

Genoemde behoefte aan:

Opleiding van docenten en trainers, vooral op
gebied van digitalisering, robotics en precisie
landbouw).

KENSCHETS PER LAND

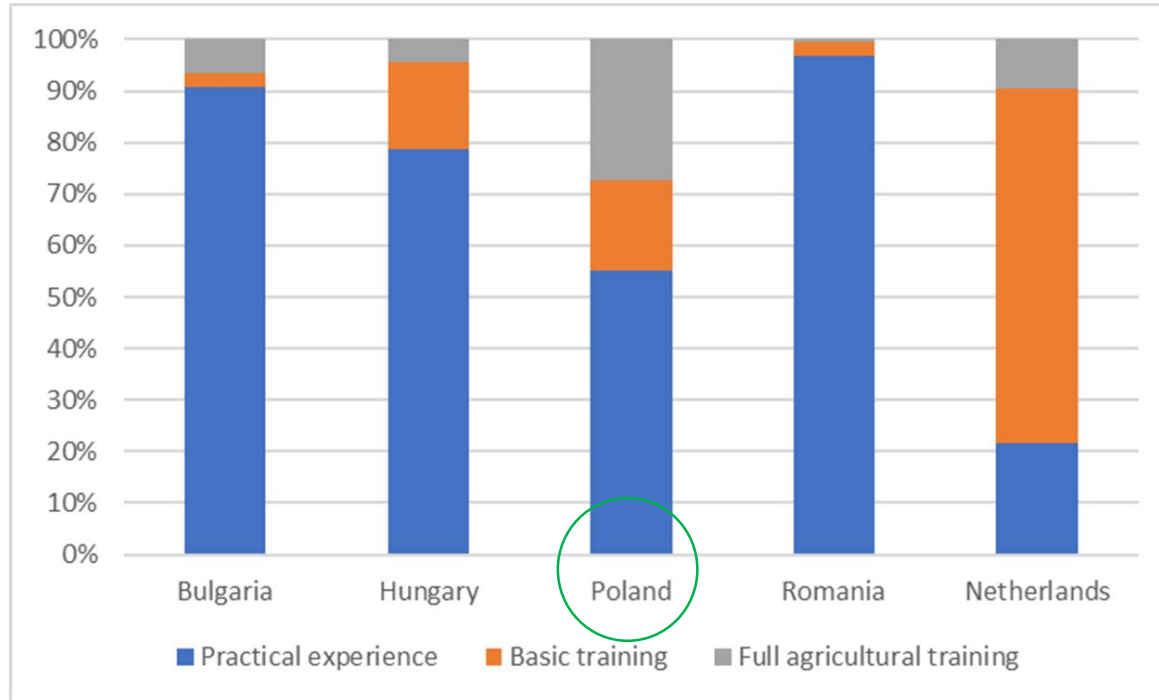
Bulgarije
Hongarije
Polen

ENKELE KENMERKEN

	Bulgarije	Hongarije	Polen	Roemenie	Nederland
Inwoners (mln)	7,0	9,8	38,0	19,4	17,3
Landbouwgrond (mln ha)	45	47	144	125	18
Agrarische bedrijven (x1000)	203	430	1411	3422	56
Zeer kleine bedrijven (%)	81	83	65	95	4
Jonge boeren (%)	14	13	20	7	9
Meest belangrijke sector	graan	graan	Varkens en pluimvee	graan	melk

ONDERNEMERS MET AGRARISCHE OPLEIDING (%)

Polen

Inhoudelijke uitdagingen:

Digitalisering

Klimaatverandering

Emissiebeperkende maatregelen

Bodemkwaliteit

Watervoorziening

Gewasbescherming, nutriënten, dierenwelzijn

Arbeid:

Veel oudere ondernemers zonder opvolger

Leegloop van het platteland en lokale opleidingen

Internationale uitwisseling:

Er is een partnership met WUR

Franse en Deense scholen hebben nauwe banden met scholen

ERASMUS uitwisseling vindt plaats

Europea is een belangrijk netwerk

AKIS:

Goed geïntegreerd overheid/onderwijs

10 onderzoeksinstituten vanuit overheid en 19 instituten gelieerd aan universiteiten.

Adviesorganisaties zijn sterk georganiseerd en verzorgen trainingen en 'train the trainer' concepten.

Onderwijs:

6 universiteiten met agrarische tak

61+ Technikums (MBO) onder overheidsparaplu (georganiseerd in Siec Szkół Rolniczych)

150+ non-governmental agricultural Technikums

Uitdaging is om scholen up to date te houden qua innovaties en nieuwe technieken

Behoeft aan:

Link met bedrijfsleven voor Technikums

Praktische kant in hoger onderwijs

Verduurzaming & Marketing Groen Onderwijs

Interesse in digitalisering en nieuwe tech

SAMENGEVAT

	Roemenie	Bulgarije	Hongarije	Polen
Omvang onderwijs	3	1	2	4
Niveau onderwijs	1	2	3	4
Aanpassing aan de behoefte van arbeidsmarkt	1	2	3	4
Aanwezigheid andere landen	FR, IT	?	?	FR, DK
Aansluiting bij inhoudelijke NL expertise	2	1	3	4
1 = lage score, 4 = hoge score				

Aantal stagebedrijven (stagemarkt.nl)

	bedrijven	'groene' bedrijven
Bulgarije	6	0
Hongarije	28	9
Polen	30	17
Roemenie	21	13
Duitsland	931	
VK	617	
Totaal op stagemarkt	7,937	

Good Practices

- ▶ Europea netwerk
- ▶ Landentafels
- ▶ Persoonlijke 'land' verantwoordelijkheid, landencontact bij een persoon/docent beleggen
- ▶ Specifieke aandacht vanuit landbouwraad
- ▶ [Centre of Excellence](#) (Edu Portal)

Conclusies

- ▶ Grote verschillen tussen de landen, maar overal moet/kan veel gebeuren (Green Deal)
- ▶ Studentenuitwisseling (ERASMUS) werkt, maar is afhankelijk van keuze en voorkeur student
- ▶ MBO redt zich qua studentenuitwisseling
- ▶ Relatief veel 'groene' stageplaatsen in buitenland, maar absoluut gezien weinig in Oost Europa
- ▶ Instellingen participeren in multilaterale Europese projecten
- ▶ Per land is maatwerk noodzakelijk
- ▶ Mogelijkheden voor samenwerking met andere buitenlandse scholen

Aanbevelingen

- ▶ Behoefte in beeld krijgen – wie en hoe?
- ▶ Betrokkenheid van bedrijfsleven samen met onderwijs in NL en buitenland, maar hoe?
  - ▶ Rol van topsectoren i.r.t. groen onderwijs
  - ▶ NL bedrijven in buitenland stimuleren
  - ▶ Gerichte acties van scholen, bedrijven en overheden richting buitenland (CoP, CoE)
- ▶ Welke ruimte zien we voor NL ondernemers / boeren in Oost Europa? En kunnen anderen meeliften?
- ▶ Wie neemt hierin de lead of is het ondernemerschap van onderwijs en bedrijfsleven?